

Ιμια: μια στρατηγική αποτίμηση

Τον ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ και ΚΩΣΤΑ ΦΑΝΤΗ

Ξεκδόν πάντοτε, η ικανότητα για άμεση στρατηγική εκτίμηση για το ποιες επιλογές και ενέργειες μπορούν να οδηγήσουν σε «μικρόκοσμο» κλιμάκωση κάνει τη διαφορά ανάμεσα σε μια αποτελεσματική και μια αποτυχημένη διαχείριση κρίσης. Τα αόρατα διλήμματα που βυρύνουν την ηγεσία σε στρατηγικό επίπεδο είναι η εγγενής ένταση μεταξύ απαιτήσεων για αντίδραση στην απειλή και ανάγκης για έλεγχο της κλιμάκωσης, χωρίς να πληγούν τα συμφέροντα της χώρας, καθώς και η συνακόλουθη διαλεκτική μεταξύ «στρατιωτικής λογικής» από τη μια και διπλωματίας από την άλλη.

Φέτος συμπληρώθηκαν 27 χρόνια από την τραγική νύχτα των Ιμίων κατά την οποία οι ελληνικές Ενοπλές Δυνάμεις θρήνησαν τρεις αξιωματικούς, ενώ τραυματίστηκε η εθνική αυτοπεποίθηση. Αρκετά έχουν γραφτεί από τους πρωταγωνιστές και σημαντική έχει υπάρξει η κατά βάση δημοσιογραφική έρευνα. Η τελευταία έχει επικεντρωθεί στον χειρισμό της κρίσης σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο. Το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης εστιάζει ακόμη και σήμερα στις αιτίες που η Δυτική Ιμια έφραξε χωρίς στρατιωτική παρουσία, στο γιατί συνετρίβη το ελικόπτερο, στις σχέσεις μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας και στο γιατί και το πώς κάθιξε το τακτικό πλεονέκτημα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι όλα είναι εύλογα και πρέπει να εξεταστούν για ανάλυση συμπερασμάτων. Όμως, στο επίπεδο στρατηγικής διαχείρισης της κρίσης, η πραγματική αποτυχία υπήρξε η χωρίς κανέναν σχεδιασμό στρατιωτικοποίηση της, με συνέπεια μια μη επιβιώσιμη (όπως τελικά αποδείχθηκε) κλιμάκωση. Υστερα από αυτήν την αποτυχία, η στρατηγική αξιολόγηση και αποτίμηση έχει καταστεί όμπρος ενός παιχνιδιού απόδοσης ευθυνών και μιας αναμενόμενα σκληρής πολιτικής αντιπαράθεσης.

Στην προσπάθειά μας να ξεκινήσουμε έναν διάλογο που θα καλύψει το κενό της στρατηγικής αποτίμησης της κρίσης και με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων για το μέλλον, θα προσπαθήσουμε να ανακεφαλαιώσουμε και να αναδείξουμε σύγχρονα μν, αλλά με συστηματικό τρόπο δε, τα ελλείμματα και τις αδυναμίες στο στρατηγικό επίπεδο.

Κάθε στρατηγική ανάλυση παύεται σε τουλάχιστον τέσσερις βασικές απαιτήσεις. Πρώτον, πόσο και γιατί ένα γεγονός αρχίζει να κατανοείται ως απειλή. Απ'ό, τι φαίνεται από τις δημόσιες

Ολόκληρη η Ελλάδα ακούμπησε στα φέρετρα των τριών αξιωματικών του Πολεμικού Ναυτικού που έπεσαν στα Ιμια το 1996. Είκοσι επτά χρόνια μετά, η στρατηγική αξιολόγηση των γεγονότων εξετάζεται σε ένα παιχνίδι απόδοσης ευθυνών και μια σκληρή πολιτική αντιπαράθεση.

«μαρτυρίες» όλων των πρωταγωνιστών, μέχρι και την «αποκάλυψη» στις 24 Ιανουαρίου 1996, από ελληνικά ΜΜΕ, της ανταλλαγής των διπλωματικών διακοινώσεων κανένας και καμία (και στις δύο πλευρές) δεν έχει νοηματοδοτήσει την κατάσταση ως κρίση εθνικής ασφάλειας. Μετά την αποκάλυψη τα γεγονότα

Καμία επιλογή δεν είχε αξιολογηθεί σοβαρά. Υπό την πίεση εξωγενών –μη στρατιωτικών– παραγόντων κινήθηκαν σαν υννοβάτες στην κλιμάκωση.

αποκτούν μια δυναμική έντασης. Στις 27 Ιανουαρίου 1996, Τούρκοι δημοσιογράφοι κατεβάζουν την ελληνική σημαία και υψώνουν την τουρκική, βιντεοσκοπώντας τη σκηνή. Ακόμη και τότε όμως δεν υπήρχε λόγος για τη στρατιωτικοποίηση της αντιπαράθεσης.

Δευτέρη βασική απαίτηση είναι να έχεις προσδιορίσει με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σαφήνεια τους στόχους σου σε περίπτωση κλιμάκωσης. Τι θέλεις να επιτύχεις βραχυπρόθεσμα και τι μεσομακροπρόθεσμα. Στην περίπτωση της κρίσης των Ιμίων, είναι σαφές ότι δεν υπάρχει καθαρή αντίληψη του τι συμβαίνει ή ακόμη

και χειρότερα υπάρχει λανθασμένη ανάλυση των γεγονότων. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, καμία επιλογή δεν έχει αξιολογηθεί σοβαρά. Υπό την πίεση εξωγενών –μη στρατιωτικών– παραγόντων η Αθήνα κινήθηκε σαν υννοβάτης προς την κλιμάκωση. Προφανώς υπήρξε πρόκληση από τους δημοσιογράφους της «Χουριέτ» αλλά η αντίδρασή μας δεν δείχνει στρατηγική ευρύτητα.

Η στρατιωτικοποίηση της ελληνικής αντίδρασης –και άρα της διαχείρισης της κατάστασης– και η περιθωριοποίηση της διπλωματίας είναι το αποτέλεσμα της απουσίας σχεδιασμού. Και αυτό είναι η τρίτη βασική απαίτηση της διαχείρισης μιας κατάστασης που ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο εξελίσσεται ως κρίση. Θα περάσουν πολλές ώρες πριν συνεδράσει το ΚΥΣΕΑ. Αλλά ακόμη και τότε σε ένα κλίμα μιντιακής φρενιτιδας είναι άκρως προβληματική η, ζωτικής σημασίας σε αυτές τις περιπτώσεις, διαδικασία συνεχούς εκτίμησης και ψυχραμίας επανεκτίμησης της κατάστασης. Η Αθήνα αντιδρούσε στα γεγονότα χωρίς σχέδιο και στρατηγική εξέδου. Η κάθε απόφαση-αντίδραση έρχεται ως αποτέλεσμα ad hoc ενεργειών σε διάφορα κλιμάκια χωρίς συντονισμό και χωρίς –απ'ό, τι φαίνεται– να υπάρχει συστηματική απόπειρα να αποκοδικοποιηθεί η τουρκική σίτση. Αυτό που φαίνεται να κυριαρχεί είναι αβρόχισμες ιδέες και ευσεβείς πόθοι ότι η «επιδείξη αποφασιστι-

κότητας» και πολεμικής ετοιμότητας θα έκανε την άλλη πλευρά να υποχωρήσει. Όπως σχολίασε ο τότε ΑΣΣΔΕΝ στρατηγός Σπυρίδων, «κάναμε όλα όσα θα περίμενε κανείς από κάποιον που επιδιώκει να κλιμακώσει». Στρατιωτικοποιήσαμε χωρίς να έχουμε σκεφτεί όλα τα ενδεχόμενα και τι θα κάναμε αν η άλλη πλευρά απαντήσει στην κλιμάκωση με αντιστοίχα μέτρα. Και τελικά αυτό συνέβη. Η κυβέρνηση Τσιπλέρ εκμεταλλεύτηκε την ελληνική σίτση και τον αυτοεγκλωβισμό της Αθήνας σε ένα αποκλειστικά στρατιωτικό σενάριο και αναβάθισε τις διεκδικήσεις της αμφισβητώντας το καθεστώς όλων των βραχονησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο. Οι ενέργειές της, όπως η κινητοποίηση μονάδων του τουρκικού στόλου, εμφανίζονται διεθνώς ως αντίδραση στην ελληνική πολεμική προετοιμασία. Αν η Αγκυρα είχε προσεχθεί στην κρίση, τότε η Αθήνα έπρεπε στην παγίδα με μια ευκολία που είναι όντως απίστευτη.

Είναι προφανές ότι η Αθήνα δεν είχε διαβάσει σωστά το διεθνές περιβάλλον ούτε είχε εξετάσει διεξοδικά τις πιθανές αντιδράσεις της άλλης πλευράς. Από τη μία έβγαζε τον Στόλο και από την άλλη αναζητούσε εναγωνίως, συνμιλώντας με τους εταίρους στην Ε.Ε. και τις ΗΠΑ, μεθόδους αποκλιμάκωσης. Η Αθήνα είχε χάσει τον έλεγχο του ρυθμού και του momentum της αντιπαράθεσης, αποτυγχάνοντας να ικανοποιήσει

και την τέταρτη βασική απαίτηση διαχείρισης της κρίσης. Από εκείνο το σημείο και μετά, η Αθήνα βρέθηκε με δική της κυρίαρχη ευθύνη σε μια αόρατη στρατηγική θέση. Οι επιλογές της ήταν πολύ λίγες και όλες κακές. Είτε μια στρατιωτική σύγκρουση που δεν επεδίωκε και που κατά πάσα πιθανότητα θα ξεφευγε από κάθε

Η λογική της στρατιωτικοποίησης και κλιμάκωσης αναπόδραστα μας φέρνει στο τραπέζι των πολιτικών διαπραγματεύσεων. Αλλά αυτό δεν έχει γίνει μάθημα.

έλεγχο, με δεδομένη τη συγκέντρωση τόσο πολλών δυνάμεων σε μια τόσο μικρή περιοχή, είτε μια ταπεινωτική αναδίπλωση που θα υπονόμησε τη διαπραγματευτική της θέση. Η περαιτέρω κλιμάκωση σε επίπεδο χρήσης στρατιωτικών ισχύος δεν θα προσέφερε κάτι. Το τραπέζι μιας συνολικής και χωρίς όρους διαπραγμάτευσης, ως αποτέλεσμα της εμπλοκής τρίτων για καταπαυση του πυρός, θα ήταν η πιθανότερη κατάληξη και όποιος ξεκινούσε τη σύγκρουση θα χρεωνόταν και την ευθύνη.

Η κατάρρευση της στρατηγικής ήταν μάλλον αναπόφευκτη από τη στιγμή που η Αθήνα δεν μπο-

ρούσε να κάνει «ούτε μπροστά ούτε πίσω». Στο τέλος, η μόνη επιλογή ήταν η προσδοκία της αμερικανικής παρέμβασης για μια διευθέτηση. Αυτή έγινε. Όμως μετά την «πολεμική προετοιμασία» ερμηνεύτηκε ως ανέντιμος συμβιβασμός και υποχώρηση.

Και όμως, υπήρχε άλλη επιλογή αλλά υπονομεύθηκε από τη στρατιωτικοποίηση της κρίσης. Η Αθήνα θα μπορούσε να ακολουθήσει μια διπλωματική προσέγγιση. Ζητώντας τη διπλωματική συνδρομή των Ιταλών, που επιπλέον είχαν και την Προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε. Όπως αποδείχθηκε μετά την κρίση, η Ιταλία είχε ξεκαθάριση άποψη για την κυριαρχία των Ιμίων, βάσει των Συμφωνιών του 1932. Η δημοσιοποίηση των ιταλικών αρχείων θα επέτρεπε στην Αθήνα να εξουδετερώσει νομικά την τουρκική θέση και επιπλέον θα αποκάλυπτε σε όλους τους τρίτους την τουρκική προσπάθεια αμφισβήτησης της κυριαρχίας μας. Οι Ιταλοτουρκικές Συμφωνίες του 1932 ήταν το «δυνατό μας όπλο» και το εξουδετερώσαμε καταφεύγοντας αναίτια στη στρατιωτική κλιμάκωση. Αντί να φέρουμε την αντιπαράθεση στο πεδίο του Δικαίου την φέραμε στο πεδίο των επιχειρήσεων και η διεθνής κοινότητα ενεργοποιήθηκε για να αποτρέψει μια ενδεχόμενη σύγκρουση. Τα νομικά επιχειρήματα σκεπαστήκαν από τις πολεμικές ιαχές.

Μέσα σε μία δεκαετία είχαμε δύο μείζονες κρίσεις με την Τουρκία. Και το 1987 αλλά και το 1996 αν και διαφορετικούς ο χειρισμούς είχαμε το ίδιο αποτέλεσμα (Νταβός το 1987, Μαδρίτη το 1997). Το γεγονός ότι η λογική της στρατιωτικοποίησης και κλιμάκωσης αναπόδραστα μας φέρνει στο τραπέζι των πολιτικών διαπραγματεύσεων δεν έγινε μάθημα. Το να κάνεις το ίδιο πράγμα περιμένοντας διαφορετικό αποτέλεσμα είναι ορισμός της στρατηγικής ανωνισίας. Και παρά το προφανές, παραμένει διαδεδομένη η αντίληψη πως για τα προβλήματα με την Τουρκία φταίει η «φοβική» πολιτική τάξη και πως αν δείξουμε πυγμή ή άλλοι θα κάνουν πίσω! Ακόμα και σήμερα υπάρχουν αρκετοί και αρκετές που κατηγορούν την τότε κυβέρνηση όχι για την κλιμάκωση ή στρατιωτικοποίηση αλλά γιατί δεν προχώρησε στη σύγκρουση «ενώ είχαμε το τακτικό πλεονέκτημα»...

Ο κ. Αλέξανδρος Διακοπούλος είναι αντιναύαρχος Π.Ν. (ε.α.), πρώην σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας, ειδικός σύμβουλος ΕΛΙΑΜΕΠ.

Ο κ. Κώστας Φαντής είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, διευθυντής του ΙΔΙΣ.